

OM MENNESKESYN, MÅL OG METODE I RUDOLF STEINERS HELSEPÆDAGOGIK

Det, der kendetegner vort heldagstilbud, er først og fremmest indholdet i den pædagogik, der praktiseres og som forældrene - i og med deres valg af skolen - ønsker, at deres barn bliver mødt med dagen igennem såvel i undervisnings- som i fritidstilbuddet.

Det livs- og menneskesyn, som ligger til grund for pædagogikken, er den af Rudolf Steiner udarbejdede 'Antroposofi' (Græsk: visdom om mennesket).

Et af kernepunkterne i Rudolf Steiners antroposofi er en på kristent grundlag hvilende opfattelse af, at mennesket har levet på jorden tidligere og at der efter dette jordeliv vil følge mange flere liv.

Menneskets individualitet eller dets JEG kan ikke være hæmmet eller sygt, men der kan optræde forstyrrelser i det arvede legeme (hjerneskader, stofskiftesygdomme eller kromosomforstyrrelser f.eks.) som medfører, at sjælen og JEG'et kun på ufuldstændig måde kan forbinde sig med kroppen.

Således betragter lærere og pædagoger de udviklingshæmmede børn som værende individualiteter, der i dette liv - denne inkarnation - er henvist til at udvikle deres iboende muligheder indenfor de grænser, det hæmmede legeme sætter.

Inden for Rudolf Steiner-pædagogikken for hæmmede arbejder man på at skabe en bedre forbindelse mellem disse børns sunde kerne og deres ufuldstændigt udviklede legeme, idet man iøvrigt går ud fra, at barnet/mennesket kun i denne inkarnation er udviklingshæmmet.

Også når man arbejder med udgangspunkt i en sådan livsfilosofi, følger det naturligt, at man vil forholde sig meget respektfuldt over for et udviklingshæmmet menneske. Det billede, man bærer af børnene - at de er individualiteter med en sund kerne - samt fornemmelsen af de dybere skjulte egenskaber, fremmer det enkelte barns muligheder for at få hjulpet noget af sin individualitet til udfoldelse - også i dette liv.

Blandt børnenes forældre er det ikke alle, der kan forbinde sig med det antroposofiske livssyn, hvilket heller ikke er en betingelse for at have sit barn gående på en Rudolf Steiner-Skole.

Det står den enkelte pædagog frit, hvorledes han eller hun gennem sit pædagogiske arbejde ud fra

det antroposofiske menneskebillede vælger at befordre barnets udvikling. Netop herved bliver pædagogikken en kunstnerisk udført opdragelsesproces - som dog altid vil foregå under ansvar over for både børn og forældre. Dog er det vigtigt, at forældrene accepterer, at pædagogerne arbejder ud fra det antroposofiske grundlag og at de samarbejder omkring selve det pædagogiske arbejde, der udføres med børnene.

Nu er der naturligvis visse fælles grundtræk, der kendetegner denne undervisnings- og opdragelsesmetode, omend den praktiseres nok så individuelt fra pædagog til pædagog.

I al undervisning og opdragelse, der retter sig imod det hæmmede barn, vil **kunsten** være et nøgleord. Menneskets kunsteriske oplevelse er ikke afhængig

af udviklede intellektuelle evner, men hænger sammen med en indre fantasi- og forestillingsverden.

Gennem at lytte til musik eller at opleve maleriets farver og former og gennem gradvist selv at kunne frembringe noget kunsterisk - omend nok så enkelt - udvikler barnet kvalitetsfølelse og får derved sans for det skønne og smukke og lærer at kunne skelne dette fra det hæslige og uskønne, som også findes i verden.

Disse kvalitetsoplevelser indgår også i alle manuelle fag - de såkaldte håndværksfag - hvor der arbejdes med materialer hentet ud af naturen (træ, uld, ler, m.v.) og hvor det hæmmede barn - især i begyndelsen - må have en meget tæt kontakt med sin lærer for at give materialet smukke former. Selve processen og den indre oplevelse er dog vigtigere end det færdige resultat, men de færdige arbejder vil i reglen fremstå smukke alene som følge af materialevalget, sammensætningen af farver osv.

Ved at følge børnene i deres kunsteriske og håndværksmæssige arbejdsprocesser vil man efterhånden nå til en virkelig indsigt i og forståelse for, hvori det enkelte barns mere specifikke hæmninger består og man vil ud fra et sådant kendskab til barnet - ud over det alment

pædagogiske - kunne sætte ind med en mere individuel terapeutisk behandling.

En individuel terapi udformes altid i et tæt samarbejde mellem terapeut og læge. Lægen giver de terapeutiske anvisninger på baggrund af sin særlige uddannelse, som er en videreuddannelse efter den almindelig lægeuddannelse.

Ofte er de udviklingshæmmede børns evner meget ensidige og pædagogerne må i det daglige arbejde med børnene tilrettelægge undervisning og fritidsaktiviteter på en måde, hvor det tilstræbes at skabe den bedst mulige balance mellem de tre sjæleområder: **tanke, følelse og vilje.**

I terapi arbejder terapeuterne intensivt med det enkelte barn ud fra en lignende bestræbelse. Det vil altid være et mål at udvirke den harmonisering det

er "at finde midten" - og altså modvirke ensidigheder i enten tanke- eller følelses- eller viljesliv.

De antroposofisk uddannede terapeuter er **kunst-**terapeuter og hvor deres indfaldsvinkel er "det sjælelige", er den antroposofiske læges indfaldsvinkel "det legemlige". Men for begge er målet at skabe grobund for en bedre forbindelse mellem legeme og sjæl.

Hvor såvel pædagogens som terapeutens og lægens fælles bestræbelser lykkes, skabes der stedse bedre muligheder for, at barnets individualitet eller dets JEG kan "sætte sig igennem" - komme til udtryk gennem et mere ordnet sjæleliv i samspil med et sundere legeme.

I specialklasserne såvel som i fritidsordningen trænes barnets motorik, dets sprog og dets fantasi på et niveau, der svarer til de enkelte børnegruppers aktuelle udviklingstrin.

Den østriske læge Karl König, som var pioner inden for helsepædagogikken, har på baggrund af Rudolf Steiners 'Antroposofi' opstillet en rækkefølge for de vigtigste første trin i barnets normale udvikling:

Først lærer barnet **at gå** og indtager derved i modsætning til dyrene den oprejste holdning.

Dernæst lærer det **at tale**, hvilket også er en for mennesket enestående evne.

Først herefter når barnet frem til at kunne udvikle sin fantasi og **tænkning**, ved hvilken mennesket viser sig helt unikt.

Mens det hæmmede barns udvikling kan forløbe normalt, hvad de fysiologiske processer angår - f.eks. tandskifte, kønsmodning osv. - adskiller den sjælelige udvikling sig fra det normale.

Det 7-årige barn frigør i forbindelse med tandskiftet visse hukommelseskrafter og kan begynde at lære bogstaver, tal, rim og remser. Ved i høj grad at arbejde med rytmiske vers og tekster kan de udviklingshæmmede elever gennem deres **rytmiske hukommelse** efterhånden også "optage"

undervisningsstoffet i sig. Faktisk overgår den udviklingshæmmede elevs evne til at gengive større tekststykker med rytmisk islæt i mange tilfælde den "normalt" udviklede elevs.

Denne rytmiske hukommelse, som også fandtes udbredt hos mennesket i tidligere tidsaldrer og som fortsat er særligt udviklet hos visse udviklingshæmmede mennesker, kan imidlertid forefindes på bekostning af den selvstændige tænkeevne. På grund af JEG'ets vanskelighed ved at forbinde sig med legemet kommer denne selvstændige tænkeevne sjældent til udtryk i fuldt omfang hos det udviklingshæmmede menneske. I så henseende kan det udviklingshæmmede barn i alderen 7-14 år opleves på et udviklingstrin, som, hvad tænkningen angår, svarer til børnehavebarnets. Således må dets udvikling i denne anden 7-årsperiode så meget desto mere

stimuleres gennem fantasi og kreative aktiviteter.
(Rudolf Steiner beskriver menneskets udvikling
som forløbende i 7-årsperioder).

Hvad selve undervisningsstoffet angår, følges i
specialklasserne den læreplan, som også er
gældende for de "normale" klasser, blot er
undervisnings **metodikken** tilpasset de udvik-
lingshæmmede elever.

Den største forskel i undervisningsmetodikken
finder vi på de ældste klassetrin, hvor der bliver
større og større forskel mellem de
udviklingshæmmede elever og deres jævnaldrene
kammerater i normalskolen.

De udviklingshæmmede menneskers intellektuelle
kræfter udvikles, som beskrevet, ikke som hos
deres normale jævnaldrene, idet deres JEG-kræfter
har svært ved at trænge igennem den fysiske
hæmning.

Hvor eleverne i de yngste specialklasser i tid
nærmest " halter bagefter", men dog for manges
vedkommende omend forsinket når frem til at
kunne læse, skrive, tegne, male, osv., så vil der nu -
hos de store elever - for alvor stødes på en barriere
for den videre udvikling.

Det er her mennesker i det udviklingshæmmede menneskes omgivelser virkelig skal bestå deres prøve. De må forholde sig til det unge menneske med stor taktfølelse og respekt, idet de har tankerne rettet mod den sunde kerne i individet. Det er vigtigt at tiltale og behandle det udviklingshæmmede menneske med den respekt, der tilkommer en 14-årig, en 21-årig, en 28-årig osv.

På baggrund af, at rytme er et fundamentalt kendetegn for alt liv, er hele dagens forløb inddelt i et for børnene genkendeligt mønster (eksempelvis gennem morgensamling, faste spisetider, fælles afslutning) og dette opleves stærkt af børnene som en daglig rytme, der giver overskuelighed og tryghed.

Som det store, rolige rytmiske åndedræt i skolelivet følger man årstidernes skiften ved forskellige fester. Disse årstidsfester (påske- pinse-, høstfest m.fl.) bliver forberedt dels i skolen og dels i fritidsordningen. Også "den store skole" holder sådanne fester - med skuespil og elevoptræden m.v. Ved disse fester er specialklasserne selvfølgelig deltagere.

I det pædagogiske arbejde gøres i det hele taget meget ud af at søge at skabe den **indre ro** hos børnene, som er forudsætningen for, at de kan udfolde deres fantasi- og hukommelseskrafter, at de kan skabe sig **indre billeder!** Herved dannes muligheden for , at de kan finde en sammenhæng

i det fortællestof, der bringes af læreren og for at børnene kan tilegne sig evnen til at kunne forme og skabe.

De forskellige bevægelseslege og -øvelser, som indleder dagen for alle klassers vedkommende, er med til at skabe en følelse af "tilstedværelse" i kroppen. Børnene bliver varme og modtagelige for indlæring.

Ligeledes vil læreren gennem en kunstnerisk undervisning sørge for, at barnet også får den **sjælevarme**, der vækker barnets engagement og **begejstring**. At kunne vække børnenes **begejstring for undervisningsstoffet** er lærerens fornemste kunst.

De pædagoger, der arbejder med udviklingshæmmede børn, vil - ud over et indgående kendskab til det normale barns udvikling - søge at nå til en stadig større indsigt i det enkelte barns individualitet, dets konstitution og temperament samt i dets særlige "hæmning". Pædagogen vil hele tiden søge at danne sig et billede af det enkelte barns udviklingsforløb og ud fra dette sætte sig kortsigtede og langsigtede mål for det pædagogiske arbejde.

Hvad angår de mere overordnede mål, der lever med bag alt det pædagogiske arbejde, kunne det afslutningsvis udtrykkes på følgende måde:

Vi ønsker og håber, at børnene gennem det, der møder dem i skole og fritidsordning, udvikler deres evne til at opleve livskvalitet og livsglæde, selvrespekt samt respekt og kærlighed i forholdet til andre mennesker, til dyr og planter - ja, til den hele natur og den verden, der omgiver os.

Da vi desuden ser sådan på det, at alle mennesker - og ikke kun de udviklingshæmmede - befinder sig på en udviklingsvej, kan det, at få lov til at arbejde med og at omgås disse udviklingshæmmede børn og unge, i høj grad betragtes som en "skolingsvej", der bringer både lærere, forældre og andre indsigt i livet og "skoler" de medmenneskelige kvaliteter.